

VRBA BÍLÁ

PAMÁTNÝ STROM TACHLOVIC

O památném stromu

Na levém břehu Radotínského potoka v katastru Tachlovic rostl mohutný strom – vrba bílá (*Salix alba*). Kolemjdoucí upoutal svou košatou korunou a hlavně silou kmene. Jeho obvod byl ve výšce 130 centimetrů 688 centimetrů (údaj z roku 2005), v roce 2010 měřil 691 centimetrů a v roce 2012 dokonce 730 centimetrů. Protože se kolem roku 1995 uvádělo „jen“ 665 centimetrů, zvětšování obvodu svědčilo o tom, že se stromu dobře dařilo a že sílil. Obvodem kmene byl v této době největší vrba bílou v České republice. V Evropě ji předčila pouze její jmenovkyně v Polsku s obvodem kmene 741 centimetrů. V České republice náležely mezi památné stromy s největším obvodem kmene Vejdova lípa v Pastvinách u Klášterce nad Orlicí – 12,52 metru a Sudslavická lípa u Vimperka 11,70 metru. V naší vlasti rostlo 834 stromů s obvodem větším než 500 centimetrů.

Za nejstarší stromy na světě se považují borovice osinaté (nazývané též dlouhověké) rostoucí v Severní Americe. U nejstarší z nich, zvané Methusalem, se udává stáří 4700 let. Věk tachlovické vrby bílé byl určený přibližně na 140 let. Jelikož se jednalo o mimořádně mohutný strom, byla vyhlášena 14. března 1996 památným stromem České republiky, chráněným zákonem, zaevidovaný pod číslem 103527.

Rostla na obecním pozemku, parcelní číslo 187/18, GPS 50° 0' 40,375" N (severní zeměpisné šířky) a 14° 14' 18,525" E (východní zeměpisné délky), v nadmořské výšce 335 metrů. Strom byl 21 metrů vysoký, průměr pravidelné koruny měřil 18 metrů. Vrbový kmen byl boulovitý, ve výšce čtyř metrů se větvil na čtyři hlavní kosterní větve. Bezprostřední okolí vrby nebylo upravené, kmen zčásti obrůstal bezem, takže plně nevynikal. Strom byl před padesáti lety ohrožený regulací toku Radotínského potoka, naštěstí se mu koryto nového řečiště vyhnulo.

Vrba bílá patří mezi naše největší druhy vrb. Dobře snáší mráz, těžké vlhké půdy. Značně rozvinutý kořenový systém dřevinu dobře upevňuje v mokřím a nestabilním terénu. Je světlomilná. Dorůstá výšky až 30 metrů. Má širokou korunu a rozpraskanou hnědou kůru (povrch kůry). Větve jsou velmi ohebné, dlouhé, listy kopinaté, 6–10 centimetrů dlouhé, s jemně pilovitými okraji, svrchu šedozelené, vespodu šedé, bíle ochlupené. Jedná se o dvoudomou rostlinu. Kvete v dubnu až květnu. Samčí jehnědy se objevují zároveň s listy. Jsou ohnutě vzprámené, válcovitého tvaru, až 5 cm dlouhé, při zralosti se prodlužují. Hlavními opylovači bývají včely a také vítr. Od června se po uzrání uvolňují z tobolek mnoho bíle ochmýřených semen.

Z kůry vrby bílé se získával lék proti bolesti hlavy, revmatismu a horečnatým onemocněním. Salicyl z vrbové kůry byl známý již ve starém Řecku. Od roku 1898 jej nahradily syntetické deriváty kyseliny salicylové, z nichž se připravuje nejslavnější lék všech dob - Aspirin. Jako první jej vyrobil Felix Hoffmann pro svého otce, který trpěl silnými revmatickými bolestmi a přírodní léčivo nesnášel. Aspirin byl i na Měsíci. Měl jej tam sebou astronaut Neil Armstrong, první pozemšťan, který vstoupil na měsíční povrch.

O vrbách existuje mnoho pověstí, vyskytují se v pohádkách, baládách, básních, písních, říkadlech, koledách i v pořekadlech, přirovnáních. Na vrbách seděli vodníci a sídlily v nich divoženky. Basa s kolíčkem z vrby vyzradila tajemství oslích uší krále Lávy. Jedině z vrbového proutí musela být košťata čarodějnic a velikonoční pomlázka. Ta zasazená do vlhké půdy zapustila kořeny a vyrostl z ní stromek s propleteným kmenem, který lidé nazvali pomlázkovník. Z pružných vrbových proutků dovedly zručné ruce košíkářů zhotovit nejrůznější užitečné předměty pro domácnost i hospodářství (koše, nůše, ošatky atd.) Jaro a dětské hry nebyly možné bez zvuků vrbových píšťalek.

Rod *Salix* (vrby) zahrnuje až 600 druhů stromů, z nichž roste v Evropě asi 18 druhů. Vyznačují se velkou proměnlivostí tvarů. V parcích se vyskytuje kultivar vrby bílé – vrba bílá smuteční. Známé jsou vrby jívy, s květy zvanými kočičky, dále vrby popelavé, pětimužné, křehké, plazivé. Vrby, nazývané též sestrami vod, rostou téměř na všech kontinentech kromě Austrálie. Že jsou velmi přizpůsobivými stromy dokazuje nálezy otisků vrbových lístků v usazeninách oligocénu, což je období straších třetihor. Jsou odolné i v prostředí zamořeném exhalacemi.

Z květomluvy: Vrba – Na naši lásku mi zbyla jen vzpomínka.

V roce 2002 se tachlovická vrba zúčastnila celostátní soutěže „Strom roku“, postoupila mezi dvanáct finalistů a obsadila velmi pěkné 5. místo.

Do celostátní soutěže „Strom roku,“ kterou vyhlásila nadace Partnerství Brno, bylo přihlášeno 156 stromů a stromořadí z měst a obcí České republiky. Běžně se vyskytující stromy doplnily méně obvyklé druhy: jabloň grafštýn, katalpa trubačovitá, liliovník tulipánokvětý, cedr libanonský či douglaska tisolistá. Soutěžilo také několik vrb: z Roušnova – Slavíkovice (70 let) nebo vrba u Kratochvílova mlýna (50 let) na břehu řeky Jihlavy. V soutěži finalistů figurovalo jedenáct památných stromů. Takových dřevin rostlo na našem území zhruba patnáct tisíc. Polovinu památných stromů tvořily lípy, čtvrtinu duby. Za nejstarší české stromy staré 500 – 800 let, jejichž skutečný věk lze ovšem jen odhadnout, se považovala Klokočovská lípa v Železných horách (prý z doby panování Karla IV.), Svatováclavský dub ve Stochově u Kladna, Oldřichův dub v Peruci, což však podle názoru odborníků mohou být potomci až třetí generace původních historických stromů.

Ve finálovém klání 1. ročníku celostátní soutěže „Strom roku 2002“, která neměla obdobu nikde na světě, o výsledku rozhodovali svým hlasováním čtenáři časopisu Květy, kteří určili následující pořadí:

1. Popovský jasan, u Jáchymova, Karlovarsko
2. Nepomyšlská lípa, okres Louny, Ústecko
3. Lípa u Isidora, Nový Hrádek, okres Náchod
4. Lukášova Lípa, Telecí, okres Svitavy
- 5. Tachlovická vrba, Tachlovice, okres Praha – západ**
6. Jinan v Moštěnicích, okres Přerov
7. Kotelská lípa, Osečná, Liberecko
8. Ranská alej, Krucemburk, Havlíčkův Brod
9. Jilm v Ropici, okres Frýdek – Místek
10. Buk na Bařince, Velké Karlovice, Vsetín
11. Bystrcká lípa, ulice Výhon, Brno - Bystrc
12. Lipová alej, v Druzdově, poblíž Plzně.

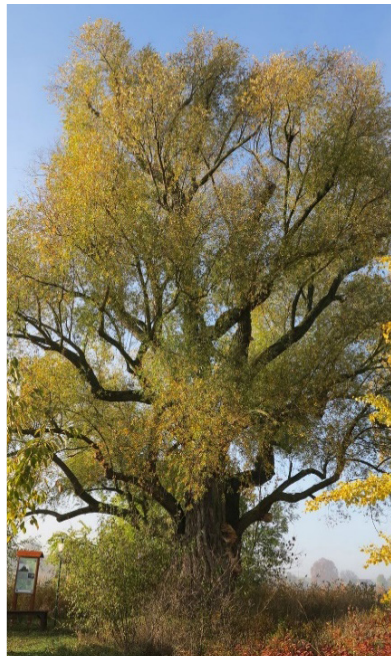
Jelikož tachlovická vrba bílá tvořila pro svou mimořádnou velikost významný krajinný prvek, stala se její stylizovaná podoba jedním ze symbolů v obecním znaku. Byla rovněž jednou ze zastávek naučné stezky Památné stromy Karlštejska.

Až do léta roku 2015 bývala dominantou okolní krajiny. Při ranní bouři 4. července 2015 do vrby udeřil ojedinělý blesk, který vyšlehl z rudé sršící koule s oranžovým středem, viditelný na západě. Ozvala se ohlušující rána doprovázející elektrický výboj, jenž z památné vrby ulomil několik silných větví a sedřel kůru po délce kmenu.

Přestože letní měsíce byly mimořádně suché s tropickými teplotami, po celém stromě se rozšířila nebezpečná dřevokazná houba sírovec žlutooranžový, způsobující hnědou hnilobu dřeva, na které působí dlouhodobě a agresivně. Jeho atak byl zaznamenán již v roce 2010, kdy z vrcholu stromu odborná firma odstranila trs parazita. V roce 2015 znalci po prozkoumání zdravotního stavu stromu zjistili, že jeho kmen je v celém objemu působením houby dutý, stejně i některé větve. Ostatní dřevo ztrácelo pevnost a drolilo se. Ačkoli před poničením v roce 2015 působil strom celistvým dojmem, byl pro silné narušení dřevokaznou houbou jeho zdravotní stav špatný. Proto se jeho okolí z bezpečnostních důvodů ohradilo a vstup do vytyčené zóny byl zakázán.

Dílo zkázy dokonala silná vichřice 29. října 2017. Ulomila spoustu větví, z nichž jedna kosterní rozlomila rovněž kus kmene. Odbor životního prostředí Městského úřadu v Hostivici, do jehož správního obvodu Tachlovice agendou spadaly, zajistil záchranný řez s výhledem na zmlazení stromu a prodloužení jeho života. Při dendrologickém průzkumu v prosinci 2022 se zjistilo, že torzo kmene obrůstá výmladky, které dosahovaly výšky 1,5 metru.

Na přelomu roku 2023 a 2024 došlo k odlomení posledních větví s přírůstkem. Z tachlovické památné vrby tak zbylo jen torzo. Jakým způsobem bude upraveno, zda se částečně ponechá na připomínku symbolu Tachlovic a z kultivuje se i jeho okolí je nyní na rozhodnutí Zastupitelstva obce.

Proměny tachlovické vrby - jaro, léto, podzim, zima.

Napadení sírovcem.

Poškození po vichřici v r. 2017.

Prořez vrby v r. 2018.

Torzo vrby v květnu 2024.